การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนสุขภาวะ สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดตาก

DEVELOPMENT OF OPERATIONAL GUIDELINES FOR HEALTHY SCHOOLS AFFILIATED WITH LOCAL ADMINISTRATION ORGANISATION, TAK PROVINCE

สุพจนีย พัดจาด[1]
Supodjanee Phatjad[1]

[1]โรงเรียนเทศบาล [2]วัดดอนมูลชัย
[1]Donmoonchai School

*Corresponding Author, e-mail: supodjaneep@gmail.com
Received: November 20, 2018; Revised: December 12, 2018; Accepted: December 14, 2018

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดโรงเรียนสุขภาวะสำหรับสถานศึกษา 2) ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์โรงเรียนสุขภาวะสำหรับสถานศึกษา 3) พัฒนาแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนสุขภาวะสำหรับสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูอนามัยโรงเรียน จำนวน 130 คน ได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาคือ แบบสอบถามแบบประเมิน องค์ประกอบและตัวชี้วัด แบบสัมภาษณ์ แบบประเมินแนวทาง สถิติที่ใช่ในการศึกษาคือ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุง ผลการศึกษาพบว่า 1.องค์ประกอบและตัวชี้วัดโรงเรียนสุขภาวะสำหรับสถานศึกษามี 5 องค์ประกอบ 14 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1) ผู้เรียนเป็นสุข 2) โรงเรียนเป็นสุข 3) สภาพแวดล้อมเป็นสุข 4) ครอบครัวเป็นสุข และ 5) ชุมชนเป็นสุข ซึ่งด้านผู้เรียนเป็นสุขมี 6 ตัวชี้วัด ด้านโรงเรียนเป็นสุขมี 3 ตัวชี้วัด ด้านสภาพแวดล้อมเป็นสุขมี 1 ตัวชี้วัด ด้านครอบครัวเป็นสุขมี 3 ตัวชี้วัด และด้านชุมชนเป็นสุขมี 1 ตัวชี้วัด 2. สภาพปัจจุบันการดำเนินงานโรงเรียนสุขภาวะสำหรับสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน ส่วนสภาพพึงประสงค์โรงเรียนสุขภาวะสำหรับสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน 3 แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนสุขภาวะสำหรับสถานศึกษาด้านผู้เรียนเป็นสุขมี 6 แนวทาง

ด้านโรงเรียนเป็นสุขมี 5 แนวทาง ด้านสภาพแวดล้อมเป็นสุขมี 4 แนวทาง ด้านครอบครัวเป็นสุขมี 6 แนวทาง และด้านชุมชนเป็นสุขมี 5 แนวทาง

คำสำคัญ : โรงเรียนสุขภาวะ แนวทางการดำเนินงาน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดตาก

Abtract

This study aimed to: 1) study the components and indicators of healthy school operational guidelines; 2) study the current and the desired conditions of the schools; and to 3) develop operational guidelines for healthy school. Population were schools affiliated with the local administrators Organization of Tak Province. Responders were 130 school administrator and teachers in school hygiene promotion department. Tools used in the study were questionnaires, evaluation forms, and interview. Descriptive statistics were used to describe the basic features of the data in this study, which were mean, standard deviation, and the index of importance on needs for improvement. The study found that; There were 5 components and 14 indicators for healthy school operational promotion. The components were; 1) The happy student 2) The happy school 3) The happy environment 4) The happy family and 5) The happy community. It also revealed that there were 6 indicators for the happy student component, 3 indicators for the happy school component, 1 indicator for the happy environment component, 3 indicators for the happy family component, and there was 1 indicator for the happy community component. The current conditions of the healthy school operation were at a high level in all aspects, while the desirable conditions of the healthy school operation was at a very high level in all aspects. There were 6 guidelines for the happy student component, 5 guidelines for the happy school component, 4 guidelines for the happy environment component, 6 guidelines for the happy family component, and there were 5 guidelines for the happy community component.

Keywords: Healthy Schools, Operational Guidelines, Local Administration Organization of Tak Province.

บทนำ

สุขภาพหรือสุขภาวะเป็นสิ่งสำคัญ และจำเป็นอย่างยิ่งต่อความเจริญงอกงามและพัฒนาการทุก ๆ ด้านในตัวบุคคล ถ้าการศึกษาคือความเจริญงอกงามจริง บุคคลจะเจริญงอกงามไม่ได้ หากสุขภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจของเราไม่สมบูรณ์ดี หรือมีข้อบกพร่อง แม้ในสมัยกรีกโบราณก็ยังเล็งเห็นความสำคัญของสุขภาพอยู่เป็นอันมาก กล่าวคือ มีนักปรัชญา 2 คน คือ อาริสโตเติล และเพลโต (Aristotle and Plato) ได้มีความคิดสอดคล้องต้องกันว่า “การที่จะให้การศึกษาทางด้านอื่น ๆ นั้น สมควรที่จะให้เด็กมีสุขภาพดีเสียก่อน” หมายความว่า หากเด็กมีสุขภาพไม่ดีเสียแล้ว แม้จะให้การศึกษาอบรมที่ดีวิเศษอย่างไรก็ตาม การศึกษาเล่าเรียนก็ย่อมจะไม่ได้รับผลเต็มเม็ดเต็มหน่วย หรืออาจจะไร้ผล เกิดความเสียหายก็เป็นได้ นับเป็นการลงทุนที่หวังกำไรได้ยากมาก แต่ตรงกันข้ามถ้าเด็กมีสุขภาพดี การศึกษาเล่าเรียนก็ย่อมจะดำเนินไปได้ด้วยดี เด็กสามารถนำความรู้หรือประสบการณ์ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ได้อย่างสมบูรณ์ทั้งในส่วนตัวและส่วนรวม (สุชาติ โสมประยูร และเอมอัชฌา วัฒนบุรานนท์, 2542: 3)

การพัฒนาประเทศจะดีหรือไม่เพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับสุขภาวะหรือสุขภาพที่ดีของคนในประเทศเป็นสำคัญ ประเทศที่ประชากรมีสุขภาวะ มีสติปัญญา มีคุณธรรม มีความสามารถในการทำงาน ประกอบอาชีพเลี้ยงตัวเองและครอบครัวได้ ไม่ทำร้ายหรือเบียดเบียนกัน ย่อมมีความสงบสุข และเมื่อบุคคลในชาติมีสุขภาวะดีทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสังคม ย่อมมีความสามารถในการเรียนรู้และสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ได้ดี อันจะส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศชาติได้ (เอมอัชฌา วัฒนบุรานนท์, 2556: 4) การพัฒนาศักยภาพของคนให้เป็นคนที่มีคุณภาพ ต้องเริ่มที่การเลี้ยงดูและส่งเสริมพัฒนาการตั้งแต่เด็ก ซึ่งประกอบด้วยลักษณะของการมีความรู้ความสามารถในการทำงาน หรือดำรงชีวิตได้อย่างเป็นปกติสุข มีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรงทั้งร่างกายและจิตใจด้วยนั้น ต้องดำเนินการพัฒนาองค์ประกอบการศึกษากับสุขภาพควบคู่กันไป โดยเริ่มจากวัยเด็กอันเป็นวัยพื้นฐานของการเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีศักยภาพและคุณภาพได้อย่างแท้จริง และต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งจากทางบ้าน โรงเรียน ชุมชน ซึ่งเป็นลักษณะพื้นฐานที่มีคุณภาพ (วราภรณ์ บุญเชียง, 2556: 7)

การปฏิรูปการศึกษาของไทยได้ดำเนินการมาเป็นระยะเวลาหลายปี การจัดการเรียนรู้อย่างมีความสุขไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวได้ ถ้ามีเพียงบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายต้องเข้ามามีส่วนร่วมส่งเสริมในการเรียนรู้ของเด็ก ซึ่งเป็นทรัพยากรสำคัญของประเทศในอนาคต โรงเรียนจึงมีหน้าที่เสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียนเพื่อบรรลุเป้าหมายโดยเฉพาะด้านมีสุข ซึ่งสุขทางกาย ทางจิต ทางสังคม และทางจิตวิญญาณ สุขภาวะเป็นแนวคิดสุขภาพที่มีความหมายในเชิงบวก โดยให้ความสำคัญกับพฤติกรรมและกิจกรรมของคนซึ่งตอบสนองต่อสุขภาวะของตนเองในทุกมิติอย่างเป็นพลวัต สามารถปรับตัวอยู่ในสมดุลและบรรลุสุขภาวะตาม

ศักยภาพที่แต่ละคนพึงมีได้ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2549: 23-24) การจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้เด็กมีความสุขจะเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ให้มากขึ้น เมื่อเด็กได้เรียนรู้อย่างมีความสุข ทำให้เด็กเรียนรู้ที่จะดำรงชีวิตอย่างมีความสุข ดำรงชีวิตอย่างคนที่มีประสิทธิภาพ ดำรงชีวิตอย่างคนที่คิดถึงประโยชน์ของสังคมและประเทศชาติมากกว่าประโยชน์ส่วนตน เป็นคนที่มีความสุขในการที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เป็นคนที่มีความสุขที่จะทำประโยชน์ให้กับประเทศชาติ (ศันสนีย์ ฉัตรคุปต์ และคณะ, 2544: 14-31)

โรงเรียนเป็นจุดเริ่มต้นของการปลูกฝังความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมทุกด้านแก่เด็ก ดังนั้น โรงเรียนจึงเป็นสถานที่ที่สำคัญมากต่อการสร้างเสริมสุขภาพและการป้องกันโรค ทั้งนี้เพื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้ด้านสุขภาพที่ถูกต้องและมีสุขนิสัยที่ดีติดตัวไปจนถึงวัยผู้ใหญ่ (กรมอนามัย, 2553: เว็บไซต์) ดังนั้น การบริหารจัดการโรงเรียนแก่นักเรียนและบุคลากรในโรงเรียนให้มี “สุขภาพ” ที่ดีหรือการมีสุขภาวะจึงเป็นเรื่องที่สำคัญที่ทุกฝ่ายต้องบูรณาการความร่วมมืออย่างเป็นรูปธรรม แม้ว่าปัจจุบันได้มีการริเริ่มโครงการต่าง ๆ มากมายเพื่อป้องกันและแก้ปัญหาสุขภาวะแก่คนในประเทศ แต่เรายังคงพบเจอปัญหาเหล่านั้นเกิดขึ้นในสังคมไทยตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็กนักเรียนและเยาวชนไทย สุขภาวะจึงมีความสำคัญต่อเด็กนักเรียน เนื่องจากสุขภาวะเป็นพื้นฐานสำหรับพื้นฐานทั้งมวล ถ้าเด็กสุขภาวะไม่ดี เด็ก ๆ จะไม่ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ

“โรงเรียนสุขภาวะ” เป็นโจทย์สำคัญของการพัฒนาคุณภาพโรงเรียน เนื่องจากทิศทางที่ผ่านมาเรามุ่งพัฒนาโรงเรียนให้มีความเป็นเลิศทางวิชาการ มุ่งสร้างนักเรียนเก่งที่มีความสามารถในการแข่งขัน และมุ่งสู่ระบบการศึกษาที่เอาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นตัววัดคุณภาพโรงเรียนและคุณภาพครู มีการประเมินต่าง ๆ ยึดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นหลักจนมองข้ามเจตจำนงทางการศึกษาที่เราต้องการ “พลเมืองที่มีความสุขทั้งมิติของกาย ใจ สังคม และจิตวิญญาณ มีวิถีชีวิตที่เชื่อมโยงและสัมพันธ์กันในตัวมนุษย์และสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทั้งกายภาพและสังคม และมีความสามารถเชิงการแข่งขันในเวทีโลกได้อย่างมีศักดิ์ศรี” ซึ่งจะเป็นการศึกษาที่สามารถรับมือความท้าทายและการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ได้ แนวคิดการพัฒนาสุขภาวะโดยใช้ฐานโรงเรียนเป็นยุทธศาสตร์ที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเยาวชนในวัยเรียนแทบทั้งหมดอยู่ในระบบโรงเรียน การปลูกฝังเรื่องสุขภาวะให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน จึงเป็นโอกาสที่ดีอย่างยิ่งที่จะหล่อหลอมเยาวชนของประเทศให้เป็นบุคคลที่มีสุขภาวะเมื่อเติบโตขึ้น

เป้าหมายการพัฒนาสุขภาวะในโรงเรียนสามารถจำแนกสุขภาวะที่เป็นเป้าหมายได้ 4 ด้าน คือ คนมีสุขภาวะ โรงเรียนมีสุขภาวะ สิ่งแวดล้อมมีสุขภาวะ และชุมชน/สังคมมีสุขภาวะ ซึ่งองค์ความรู้นี้พบว่า สุขภาวะในโรงเรียนเป็นความรับผิดชอบร่วมกันของคนในสังคม ไม่เฉพาะครูหรือเด็กนักเรียนเท่านั้น (ประวิต เอราวรรณ์, 2547ก: 44) การศึกษาตัวบ่งชี้ (Indicator) เป็นแนวคิดที่ถูกนำมาใช้ศึกษาปัญหา

ทางการศึกษาด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศต่าง ๆ จำนวนมากเพื่อให้ได้ตัวชี้วัดที่เหมาะสม และสามารถนำไปตอบปัญหาทางการศึกษาได้ (กมล สุดประเสริฐ, 2543: 3) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) เป็นหน่วยงานของรัฐที่มิใช่ส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจ มีนายกรัฐมนตรีเป็นประธานกองทุน จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ พ.ศ. 2544 โดยมีหน้าที่ริเริ่มผลักดัน กระตุ้น สนับสนุน และร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ในสังคมในการขับเคลื่อนกระบวนการสร้างเสริมสุขภาพเพื่อให้คนไทยมีสุขภาพดีครบ 4 ด้าน กาย จิต ปัญญา สังคม และร่วมสร้างประเทศไทยให้น่าอยู่ สำหรับการพัฒนาโรงเรียนตามกรอบแนวคิดด้านสุขภาวะของ สสส. ใน 4 มิติ คือ ภาวะแห่งความสุขอันสมบูรณ์ทั้งกาย ใจ สังคม และปัญญานั้น ในระยะเวลาที่ผ่านมา สำนักสนับสนุนสุขภาวะเด็กเยาวชนและครอบครัว (สำนัก 4) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ได้ดำเนินงานร่วมกับภาคีหลักเพื่อมุ่งหวังให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสร้างเสริมสุขภาวะด้านต่าง ๆ ให้แก่เด็กและเยาวชนทุกกลุ่มทั้งในและนอกโรงเรียน ซึ่งการสร้างเสริมสุขภาวะผ่านโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นช่องทางหนึ่งที่สำนัก 4 เล็งเห็นความสำคัญและให้การสนับสนุนมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2546 ปัจจุบันมีโรงเรียนที่ได้รับการสนับสนุนทุนในการดำเนินงานกว่า 1,000 โรงเรียน มีโครงการสนับสนุนการทำงานของโรงเรียนจาก สสส. เกิดขึ้นจำนวนมาก (มูลนิธิสถาบันวิจัยระบบการศึกษา, 2544: เว็บไซต์)

ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการเสริมสร้างศักยภาพและพัฒนาโรงเรียนให้สามารถบริหารจัดการและจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สร้างสุขภาวะแก่ผู้เรียนได้ กล่าวคือ โรงเรียนต้องมีเป้าหมายเพื่อสร้างเสริมให้ผู้เรียนเป็นสุข องค์กรเป็นสุข สภาพแวดล้อมเป็นสุข ครอบครัวเป็นสุข และชุมชนเป็นสุข โดยการปรับสภาพแวดล้อม ลดปัจจัยเสี่ยงจัดโครงสร้างและระบบต่าง ๆ ให้โรงเรียน สภาพแวดล้อม ครอบครัวและชุมชนเป็นพื้นที่ปลอดภัย และส่งเสริมสุขภาวะของผู้เรียนทั้งด้านกาย ใจ สังคม จิตวิญญาณ และปัญญา โดยให้อิสระโรงเรียนได้คิดกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากหน้างานของตัวเอง จนเป็นวิถีโรงเรียนสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ขึ้นภายในโรงเรียนตัวเองตามบริบทแต่ละโรงเรียน

จากความสำคัญดังกล่าว โรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดตากยังไม่มีโรงเรียนที่เป็นโรงเรียนสุขภาวะ ทำให้ผู้ศึกษาซึ่งเป็นผู้อำนวยการสถานศึกษาในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดตากมีความสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนสุขภาวะโรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดตาก ให้ได้รับการพัฒนาให้เป็นโรงเรียนสุขภาวะต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดของโรงเรียนสุขภาวะสำหรับสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดตาก

2. เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นที่เกิดจากความห่างของสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในการดำเนินงานโรงเรียนสุขภาวะ สำหรับสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดตาก

3. เพื่อพัฒนาแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนสุขภาวะสำหรับสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดตาก

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนสุขภาวะสำหรับสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดตาก เป็นแนวคิดเกี่ยวกับโรงเรียนสุขภาวะ ซึ่งผู้ศึกษาได้สังเคราะห์องค์ประกอบโรงเรียนสุขภาวะตามแนวคิดและเอกสารของ World Health-Organization (1994) มูลนิธิสถาบันวิจัยระบบการศึกษา (2544) และประวิต เอราวรรณ์ (2547) ได้องค์ประกอบ 5 ด้าน ดังนี้ 1) ผู้เรียนเป็นสุข 2) โรงเรียนเป็นสุข 3) สภาพแวดล้อมเป็นสุข 4) ครอบครัวเป็นสุข 5) ชุมชนเป็นสุข ซึ่งกรอบแนวคิดข้างต้นนำมาใช้สำหรับร่างแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนสุขภาวะสำหรับสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดตาก และจากที่กล่าวมาสามารถแสดงกรอบแนวคิดในการศึกษาในการพัฒนาแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนสุขภาวะ ดังภาพประกอบ

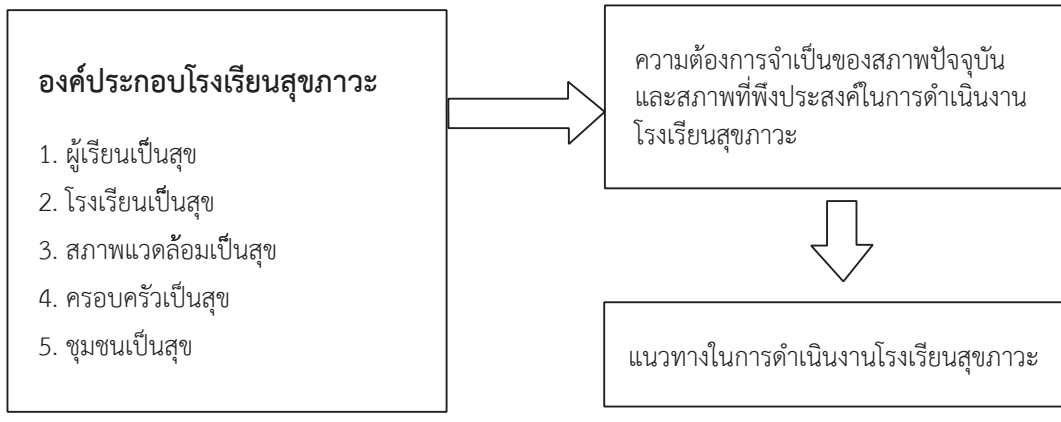

ภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัยในการพัฒนาแนวทางในการดำเนินงานโรงเรียนสุขภาวะ

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่

ระยะที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดของโรงเรียนสุขภาวะสำหรับสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดตาก โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การคัดเลือกองค์ประกอบ

1. ศึกษาเอกสารตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนสุขภาวะสำหรับสถานศึกษา

2. สังเคราะห์ข้อมูลจากข้อที่ 1 เพื่อให้ได้องค์ประกอบและตัวชี้วัดของโรงเรียนสุขภาวะสำหรับสถานศึกษา

3. ประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัดของโรงเรียนสุขภาวะสำหรับสถานศึกษาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ

4. วิเคราะห์ความเหมาะสมและดำเนินการคัดเลือกองค์ประกอบและตัวชี้วัดของโรงเรียนสุขภาวะสำหรับสถานศึกษาตามเกณฑ์ที่กำหนด

ขั้นตอนที่ 2 ผู้ให้ข้อมูล

1. ประชากรผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาระยะที่ 1 คือ ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่านซึ่งมีบทบาทในการให้ข้อชี้แนะ คำแนะนำและประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัดของโรงเรียนสุขภาวะสำหรับสถานศึกษาโดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือก 3 ประการ คือ สำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาโททางการศึกษาหรือมีประสบการณ์ทางด้านการบริหารการศึกษาในตำแหน่งผู้บริหารการศึกษาหรือเป็นผู้บริหารโรงเรียนสุขภาวะ

ขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อสังเคราะห์องค์ประกอบการดำเนินงานโรงเรียนสุขภาวะสำหรับสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดตาก เป็นแบบประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบเพื่อให้สอดคล้องกับตัวชี้วัด จำนวน 1 ฉบับ ซึ่งผ่านการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล

นำแบบประเมินทั้งหมดมาตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของการตอบ แล้วนำแบบประเมินมาวิเคราะห์ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินปลายเปิด ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ระยะที่ 2 การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นที่เกิดจากความห่างของสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในการดำเนินงานโรงเรียนสุขภาวะสำหรับสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดตาก

ขั้นตอนที่ 1

นำผลการศึกษาองค์ประกอบของโรงเรียนสุขภาวะในระยะที่ 1 มาใช้ในการสร้างแบบสอบถามเพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ เกี่ยวกับวิธีการสร้างแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนสุขภาวะ เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการดำเนินงานโรงเรียนสุขภาวะสำหรับสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดตาก

ขั้นตอนที่ 2

เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูอนามัยโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดตาก จำนวน 130 คน โดยจำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา 26 คน ครูอนามัยโรงเรียน 104 คน รวม 130 คน โดยการเทียบจำนวนประชากรทั้งหมดกับตารางสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan (พิสณุ ฟองศรี, 2552: 96) และใช้เทคนิคการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Sampling)

ขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการดำเนินการโรงเรียนสุขภาวะสำหรับสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดตาก จำนวน 1 ฉบับ ซึ่งผ่านการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ประกอบด้วยข้อคำถาม จำนวน 48 ข้อ

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล

นำแบบสอบถามทั้งหมดมาตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของการตอบ แล้วนำแบบสอบถามมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ระยะที่ 3 การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนสุขภาวะสำหรับสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดตาก

วิเคราะห์หาความต้องการจำเป็น (Need Assessment) ในการพัฒนาแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนสุขภาวะสำหรับสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดตาก โดยนำผลการศึกษาเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนามากำหนดประเด็นในการสร้างแบบสัมภาษณ์เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เพื่อนำมากำหนดเป็นแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนสุขภาวะสำหรับสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดตาก

ผลการวิจัย

การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนสุขภาวะสำหรับสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดตาก สรุปผลได้ดังนี้

1. องค์ประกอบและตัวชี้วัดของโรงเรียนสุขภาวะสำหรับสถานศึกษา ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ 14 ตัวชี้วัด คือ องค์ประกอบที่ 1 ผู้เรียนเป็นสุข มี 6 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1) ผู้เรียนมีทักษะวิชาการโดยได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ 2) ผู้เรียนมีทักษะชีวิต 3) ผู้เรียนมีทักษะสุขภาพ 4) ผู้เรียนมีความเป็นพลเมือง 5) ผู้เรียนมีสำนึกอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม 6) ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม องค์ประกอบที่ 2 ด้านโรงเรียนเป็นสุข มี 3 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1) โรงเรียนมีการบริหารจัดการให้เกิดสุขภาวะในโรงเรียน 2) โรงเรียนมีการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างผู้เรียนทั้งกายใจ สังคมและปัญญา 3) โรงเรียนมีการร่วมมือกับพ่อแม่ผู้ปกครองในการเสริมสร้างสุขภาวะของผู้เรียน องค์ประกอบที่ 3 ด้านสภาพแวดล้อมเป็นสุข มี 1 ตัวชี้วัด ได้แก่ โรงเรียนครอบครัวและชุมชนจัดสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย ปลอดอบายมุขและเอื้อต่อการสร้างเสริมสุขภาวะผู้เรียน องค์ประกอบที่ 4 ด้านครอบครัวเป็นสุข มี 3 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1) มีสัมพันธภาพภายในครอบครัวที่ดี 2) พึ่งพาตนเองได้อย่างพอเพียง 3) ครอบครัวมีวิธีการลดและป้องกันปัจจัยเสี่ยงต่าง ๆ องค์ประกอบที่ 5 ด้านชุมชนเป็นสุขมี 1 ตัวชี้วัด ได้แก่ ชุมชนเป็นแบบอย่างและร่วมมือกับโรงเรียนในการส่งเสริมพัฒนาสุขภาวะผู้เรียน

2. ด้านผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการดำเนินงานโรงเรียนสุขภาวะสำหรับสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดตากพบว่า

2.1 สภาพปัจจุบันของการดำเนินงานโรงเรียนสุขภาวะสำหรับสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดตาก โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ผู้เรียนเป็นสุข รองลงมาคือ โรงเรียนเป็นสุข และชุมชนเป็นสุข มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุดมี 2 ด้าน มีค่าเฉลี่ยเท่ากันคือ สภาพแวดล้อมเป็นสุขและครอบครัวเป็นสุข

2.2 สภาพที่พึงประสงค์ของการดำเนินงานโรงเรียนสุขภาวะสำหรับสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดตาก โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ผู้เรียนเป็นสุข รองลงมาคือ โรงเรียนเป็นสุขและชุมชนเป็นสุขมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดมี 2 ด้าน มีค่าเฉลี่ยเท่ากันคือ สภาพแวดล้อมเป็นสุขและครอบครัวเป็นสุขตามลำดับ

2.3 ด้านผลการพัฒนาแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนสุขภาวะสำหรับสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดตาก ผู้ศึกษาได้นำเสนอเป็นรายด้านดังนี้

2.3.1 แนวทางพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนสุขภาวะสำหรับสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดตาก ด้านผู้เรียนเป็นสุข ประกอบด้วย 7 แนวทาง ดังนี้

2.3.1.1 จัดกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณธรรมกำกับใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นคนดี มีน้ำใจ มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีจิตอาสา

2.3.1.2 จัดกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นผู้มีนิสัยใฝ่เรียนรู้ มีความเพียรพยายามที่จะแสวงหาความรู้ให้ถึงสุดขอบความรู้ที่สามารถเข้าถึงได้

2.3.1.3 จัดกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถใช้ภาษาไทยได้อย่างคล่องแคล่วและภาษาต่างประเทศ (ภาษาอังกฤษ) ในการสื่อสารอย่างน้อย 2 ภาษา

2.3.1.4 จัดกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนมีพื้นฐานและทักษะการคำนวณที่ดีและมีความชำนาญในการใช้คอมพิวเตอร์และอุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศ

2.3.1.5 จัดกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเล่นดนตรีหรือกีฬาเป็นอย่างน้อย 1 ชนิด

2.3.1.6 จัดกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะชีวิตที่มั่นคงแก่ปัญหาด้วยเหตุและผล

2.3.2 แนวทางพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนสุขภาวะสำหรับสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดตาก ด้านโรงเรียนเป็นสุข ประกอบด้วย 5 แนวทาง ดังนี้

2.3.2.1 ผู้บริหารโรงเรียนมีวิสัยทัศน์และนโยบายที่เน้นการเรียนรู้เป็นหลัก ใช้ระบบคุณภาพในการปฏิบัติงานโดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมและการกระจายอำนาจ

2.3.2.2 ผู้บริหารสถานศึกษาครูผู้สอนและบุคลากรทางการศึกษามีปฏิสัมพันธ์เชิงบวกโดยปฏิบัติกับนักเรียนด้วยกาย วาจา และใจ

2.3.2.3 ครูมีวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้อย่างกว้างขวาง มีความสามารถพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอน

2.3.2.4 โรงเรียนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สนองความต้องการและความสนใจของนักเรียน ยึดนักเรียนเป็นสำคัญ เปิดโอกาสให้นักเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

2.3.2.5 นักเรียนในโรงเรียนทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันในการได้รับบริการในการช่วยเหลือ สนับสนุน ส่งเสริม ตามความถนัดและความสามารถ

2.3.3 แนวทางพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนสุขภาวะสำหรับสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดตาก ด้านสภาพแวดล้อมเป็นสุข ประกอบด้วย 4 แนวทาง ดังนี้

2.3.3.1 จัดสภาพแวดล้อมโรงเรียนให้เป็นโรงเรียนพื้นที่สีเขียว มีความสะอาดเป็นแหล่งเรียนรู้ จัดหาสื่อการเรียนให้พอเพียงต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2.3.3.2 โรงเรียนเป็นสถานที่ที่มีความปลอดภัยสำหรับเด็กทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ครูปฏิบัติต่อเด็กอย่างเหมาะสม ดูแลเด็กด้วยการเอาใจใส่ ปกป้องคุ้มครองเด็กนักเรียน

2.3.3.3 บุคลิกภาพของครูยิ้มแย้มแจ่มใส แต่งกายเหมาะสมกับวัฒนธรรมท้องถิ่น ใช้ภาษาถูกต้อง ชัดเจน เต็มใจตอบคำถามของเด็ก พูดกับเด็กด้วยเสียงนุ่มนวลเป็นมิตร

2.3.3.4 สร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองและโรงเรียน จัดประชุมสัมมนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รวมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้ทำงานอาสาสมัครร่วมกับทางโรงเรียน

2.3.4 แนวทางพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนสุขภาวะสำหรับสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดตาก ด้านครอบครัวเป็นสุข ประกอบด้วย 6 แนวทาง ดังนี้

2.3.4.1 ผู้ปกครองเอาใจใส่ลูกหลานและเข้าใจพัฒนาการและความแตกต่างของเด็ก

2.3.4.2 ให้ความรักและความอบอุ่น

2.3.4.3 การเสริมแรงจูงใจและให้รางวัลเพื่อสร้างความมั่นใจให้ลูก

2.3.4.4 การใช้เวลากับลูกอย่างมีคุณภาพ

2.3.4.5 ร่วมมือกับทางโรงเรียนในการปรับพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์

2.3.4.6 การร่วมมือกับการจัดกิจกรรมของโรงเรียน

2.3.5 แนวทางพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนสุขภาวะสำหรับสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดตาก ด้านชุมชนเป็นสุข ประกอบด้วย 5 แนวทาง ดังนี้

2.3.5.1 สนับสนุนทรัพยากรในการทำกิจกรรม เช่น ศึกษาแหล่งเรียนรู้นอกสถานที่ ภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.3.5.2 ระดมทรัพยากรสนับสนุนการพัฒนาอาคารสถานที่ บุคลากร สื่อ วัสดุครุภัณฑ์ และอื่น ๆ

2.3.5.3 ชุมชนร่วมกับโรงเรียนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม รักษาขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น

2.3.5.4 ชุมชนเป็นแบบอย่างที่ดีเป็นชุมชนปลอดอบายมุข ปลอดสิ่งเสพติด การพนัน และร่วมกับโรงเรียนในการเฝ้าระวังดูแลความปลอดภัยและทรัพย์สินของโรงเรียน

2.3.5.5 จัดการประสานสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชนเพื่อรับรู้ปัญหาและประเมินผลร่วมกันในการพัฒนานักเรียน

อภิปรายผล

1. จากผลการศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดของโรงเรียนสุขภาวะ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ 14 ตัวชี้วัด คือ องค์ประกอบที่ 1 ผู้เรียนเป็นสุข มี 6 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1) ผู้เรียนมีทักษะวิชาการ โดยได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ 2) ผู้เรียนมีทักษะชีวิต 3) ผู้เรียนมีทักษะสุขภาพ 4) ผู้เรียนมีความเป็นพลเมือง 5) ผู้เรียนมีสำนึกอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม 6) ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรม องค์ประกอบที่ 2 ด้านโรงเรียนเป็นสุข มี 3 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1) โรงเรียนมีการบริหารจัดการให้เกิดสุขภาวะในโรงเรียน 2) โรงเรียนมีการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างผู้เรียนทั้งกาย ใจ สังคม และปัญญา 3) โรงเรียนมีการร่วมมือกับพ่อแม่ ผู้ปกครองในการเสริมสร้างสุขภาวะของผู้เรียน องค์ประกอบที่ 3 ด้านสภาพแวดล้อมเป็นสุข มี 1 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1) โรงเรียน ครอบครัว และชุมชน จัดสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย ปลอดอบายมุข และเอื้อต่อการสร้างเสริมสุขภาวะผู้เรียน องค์ประกอบที่ 4 ด้านครอบครัวเป็นสุข มี 3 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1) มีสัมพันธภาพภายในครอบครัวที่ดี 2) พึ่งพาตนเองได้อย่างพอเพียง 3) ครอบครัวมีวิธีการลดและป้องกันปัจจัยเสี่ยงต่าง ๆ องค์ประกอบที่ 5 ด้านชุมชนเป็นสุข มี 1 ตัวชี้วัด ได้แก่ ชุมชนเป็นแบบอย่างและร่วมมือกับโรงเรียนในการส่งเสริมพัฒนาสุขภาวะผู้เรียน ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับมูลนิธิสถาบันวิจัยระบบการศึกษา (2554: เว็บไซต์) ได้กล่าวว่า องค์ประกอบของโรงเรียนสุขภาวะมี 5 องค์ประกอบ คือ 1. ด้านผู้เรียนเป็นสุข 2. ด้านโรงเรียนเป็นสุข 3. ด้านสภาพแวดล้อมเป็นสุข 4. ด้านครอบครัวเป็นสุข และ 5. ด้านชุมชนเป็นสุข ทั้ง 5 องค์ประกอบมีความเกี่ยวเนื่องและส่งผลต่อกัน กล่าวคือ โรงเรียนสุขภาวะนั้นต้องมีเป้าหมายเพื่อสร้างเสริมให้ “ผู้เรียนเป็นสุข” โดยการปรับสภาพลดปัจจัยเสี่ยง จัดโครงสร้างและระบบต่าง ๆ ให้โรงเรียน สภาพแวดล้อม ครอบครัว และชุมชนเป็นพื้นที่ปลอดภัย และส่งเสริมสุขภาวะของผู้เรียนทั้งด้านกาย ใจ สังคม และปัญญา และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของประวิต เอราวรรณ์ (2547ก: 87-93) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การสังเคราะห์โครงการเกี่ยวกับการพัฒนาระบบการจัดการและกระบวนการเรียนรู้ด้านสุขภาวะในโรงเรียน พบว่า สามารถจำแนกสุขภาวะที่เป็นเป้าหมายการพัฒนาสุขภาวะในบริบทโรงเรียนได้ 4 ด้าน คือ คนมีสุขภาวะ โรงเรียนมีสุขภาวะ สิ่งแวดล้อมในและนอกโรงเรียนมีสุขภาวะ และชุมชนและสังคมมีสุขภาวะ และคุณลักษณะของคนมีสุขภาวะต้องมีทักษะวิชาการ ทักษะชีวิต ทักษะสุขภาพ สิทธิความเสมอภาค จิตสำนึกอนุรักษ์ คุณธรรมจริยธรรม ส่วนคุณลักษณะของโรงเรียนมีสุขภาวะ ต้องมีการนำองค์กรดี การเรียนรู้อย่างเป็นสุข ตอบสนองต่อสิทธิเด็กและความเสมอภาค บรรยากาศเป็นมิตร ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ส่งเสริมกิจกรรมนักเรียนด้านสิ่งแวดล้อม มีสุขภาวะ หมายถึงทั้งในโรงเรียนและโดยรอบมีคุณลักษณะ สิ่งแวดล้อมสะอาด ปลอดภัย และเอื้อต่อสุขภาพ ใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและเห็นคุณค่า โภชนาการ สุขาภิบาลอาหารและสิ่งแวดล้อมที่ดี และด้านชุมชน/สังคมมีสุขภาวะ เป็นคุณลักษณะของครอบครัว ชุมชนหรือสังคมรอบโรงเรียนต้องมีคุณลักษณะ มีระบบเฝ้าระวังป้องกันปัญหานักเรียนร่วมกับโรงเรียน การระดม

ทรัพยากรในชุมชน เพื่อจัดการศึกษา รวมทั้งการคุ้มครองและช่วยเหลือเด็ก การมีส่วนร่วมกับโรงเรียนจัดการศึกษา การอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อม และสอดคล้องกับจารุณี แสนลำ (2550: 98-102) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์องค์ประกอบสุขภาวะในองค์กรที่สัมพันธ์กับประสิทธิภาพการทำงานของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา พบว่า มี 1 องค์ประกอบที่แท้จริง ซึ่งประกอบด้วย 12 ตัวแปร ได้แก่ ทักษะสุขภาพ สิทธิและความเสมอภาค การนำองค์กรดี การเรียนรู้อย่างเป็นสุข บรรยากาศเป็นมิตร การจัดสวัสดิการหรือสวัสดิภาพ สิ่งแวดล้อมภายในและโดยรอบสะอาดปลอดภัยเอื้อต่อสุขภาพ ทรัพยากรถูกใช้อย่างประหยัดและเห็นคุณค่า โภชนาการและสุขาภิบาล การใช้ทรัพยากรที่แท้จริง การจัดการศึกษาและการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อม ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการเสริมสร้างศักยภาพและพัฒนาโรงเรียนให้สามารถบริหารจัดการและจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สร้างสุขภาวะแก่ผู้เรียนได้ กล่าวคือ โรงเรียนต้องมีเป้าหมายเพื่อสร้างเสริมให้ผู้เรียนเป็นสุข องค์กรเป็นสุข สภาพแวดล้อมเป็นสุข ครอบครัวเป็นสุข และชุมชนเป็นสุข

2. จากด้านผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการดำเนินงานโรงเรียนสุขภาวะสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดตาก สภาพปัจจุบันของการดำเนินงานโรงเรียนสุขภาวะโดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ผู้เรียนเป็นสุข รองลงมาคือ โรงเรียนเป็นสุขและชุมชนเป็นสุขมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุดมี 2 ด้าน มีค่าเฉลี่ยเท่ากันคือ สภาพแวดล้อมเป็นสุขและครอบครัวเป็นสุข ด้านผู้เรียนเป็นสุข ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ผู้เรียนลดการทานน้ำอัดลมและขนมขบเคี้ยวอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนักเรียนอยู่ในวัยที่เริ่มอยากรู้ อยากลอง ชอบน้ำดื่มที่มีสีสัน มีรสหวาน และซ่า อีกทั้งนักเรียนยังเห็นโฆษณาเชิญชวนจากสื่อต่าง ๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของบดินทร์ อินต๊ะจักร (2555: 25) ได้ศึกษาพฤติกรรมการบริโภคเครื่องดื่มน้ำอัดลมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนสตรีวิทยา 2 ปีการศึกษา 2556 พบว่า นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับน้ำอัดลมอยู่ในระดับดี ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากนักเรียนมีทัศนคติเกี่ยวกับการตัดสินใจซื้อน้ำอัดลมอยู่ในระดับปานกลาง อิทธิพลจากการโฆษณาและยังมีการจำหน่ายน้ำอัดลมภายในโรงเรียนและรอบ ๆ โรงเรียน ซึ่งทำให้นักเรียนส่วนใหญ่ยังนิยมบริโภคน้ำอัดลม ส่งผลให้เกิดโทษต่อนักเรียนในปัจจุบัน สมควรที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องดำเนินการเพื่อลดพฤติกรรมการบริโภคน้ำอัดลมของนักเรียน สำหรับด้านโรงเรียนเป็นสุข พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ พ่อแม่ และผู้ปกครองให้ความร่วมมือประสานงานกับโรงเรียนในการส่งเสริมสุขภาวะของผู้เรียน ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานวิจัยของพระชานนท์ จักรใจ (2556: 25) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนบ้านถ้ำ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 พบว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียนในการจัดการศึกษาโรงเรียนบ้านต้อนราษฎร์ดำรงค์วิทย์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ที่ปรากฏเช่นนี้อาจเป็นเพราะโรงเรียนยังขาดการประชาสัมพันธ์และเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ผู้บริหารโรงเรียนและครูควรทบทวนบทบาทของตนเอง โดยเฉพาะในประเด็นที่ผู้ปกครองเสนอแนะในแต่ละด้าน ในการมีส่วนร่วมกับผู้ปกครองในการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนานักเรียนไปพร้อมกันและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ส่วนด้านสภาพแวดล้อมเป็นสุข พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ โรงเรียนมีมาตรการในการรักษาความปลอดภัยเพื่อปลอดจากอุบัติเหตุ สารพิษ สิ่งเสพติด อบายมุข อาชญากรรม และการล่วงละเมิดทางเพศ สอดคล้องกับงานวิจัยของปราณี อินทรักษา (2555: 299-313) การศึกษาการดำเนินการรักษาความปลอดภัยของสถานศึกษา ระดับมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ในภาพรวมมีปัญหาอยู่ในระดับน้อยและน้อยที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากมีปัญหาด้านงบประมาณ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของวิไล กวางศรี (2550: 112-113) ได้ศึกษาเกี่ยวกับบทบาทผู้บริหารในการบริหารความปลอดภัยในสถานศึกษา พบว่ามีปัญหาในด้านการขาดงบประมาณ และขาดการสนับสนุนช่วยเหลือจากภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้ศึกษาเห็นว่าสถานศึกษาควรมีแนวทางในการส่งเสริมงบประมาณที่ชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับณัฏฐิยา แก้วถาวร (2551: 169-170) ที่กล่าวว่า สถานศึกษาควรกำหนดเป็นนโยบาย และนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติจริง จัดสรรและสนับสนุนงบประมาณเพื่อการส่งเสริมและพัฒนาอย่างจริงจัง ต่อเนื่อง รวมถึงการระดมทรัพยากรต่าง ๆ จากแหล่งเงินทุนในท้องถิ่น ทั้งภาครัฐ เอกชน เช่น การทอดผ้าป่าการศึกษา เพื่อระดมทุนจากชุมชนที่อยู่รอบบริเวณโรงเรียน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน ส่วนในด้านครอบครัวเป็นสุข พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ สมาชิกในครอบครัวร่วมกันพัฒนาเศรษฐกิจของครอบครัวให้อยู่รอดและเข้มแข็ง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากในทุกวันนี้ครอบครัวกำลังเผชิญกับภาวะวิกฤตและสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมหลายด้านอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ตลอดจนได้รับผลกระทบทั้งในด้านบวกและลบจากสถานการณ์ต่าง ๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของศูนย์วิจัยและพัฒนาครอบครัวไทย (2553: 54) ซึ่งการที่จะทำให้ชีวิตครอบครัวมีความมั่นคงนั้นต้องมีองค์ประกอบที่จะช่วยสนับสนุนให้เกิดความสมดุลจากด้านอื่น ๆ ด้วย ได้แก่ การที่สมาชิกในครอบครัวมีสุขภาพที่ดี มีการศึกษาที่สามารถนำไปประกอบอาชีพที่ที่มั่นคงได้ รวมทั้งมีรายได้อย่างพอเพียงที่จะสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างไม่ขัดสน และอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี มีชุมชนที่พึ่งพาอาศัยกันได้ ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมซึ่งกันและกัน ก็จะทำให้ครอบครัวมีความสุข อันจะนำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีได้เช่นกัน และด้านสุดท้ายคือ ด้านชุมชนเป็นสุข โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ชุมชนใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ สอดคล้องกับงานวิจัยของภัทรพล ดีเดิน (2554: 70) ได้ศึกษาเรื่อง การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอนของครูในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอลาดหลุมแก้ว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปทุมธานี เขต 1 จำแนกตามกลุ่มสาระการเรียนรู้และขนาดของสถานศึกษา ซึ่งในการจัดการเรียนการสอนของครู

พบว่า ครูโรงเรียนประถมศึกษามีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการกำหนดนโยบายใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีค่าเฉลี่ยสูงสุดจากความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้ในการจัดการศึกษาแต่ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากสาเหตุหลายประการด้วยกัน เช่น การไม่เห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่มีทักษะในการถ่ายทอดความรู้ ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่มีเวลามากพอที่จะช่วยในการสอน ไม่มีงบประมาณสนับสนุน และมีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาการศึกษาค่อนข้างน้อย ดังนั้นควรมีแนวทางในการดำเนินการในด้านการกำหนดนโยบายใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน

3. ด้านผลการพัฒนาแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนสุขภาวะสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดตาก พบว่า การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนสุขภาวะประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านผู้เรียนเป็นสุข 2) ด้านโรงเรียนเป็นสุข 3) ด้านสภาพแวดล้อมเป็นสุข 4) ด้านครอบครัวเป็นสุข และ 5) ด้านชุมชนเป็นสุข

3.1 ด้านผู้เรียนเป็นสุข ประกอบด้วย 6 แนวทาง ได้แก่ 1) จัดกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณธรรมกำกับใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นคนดีมีน้ำใจ มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีจิตอาสา 2) จัดกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นผู้มีนิสัยใฝ่รู้ใฝ่เรียน มีความเพียรพยายามที่จะแสวงหาความรู้ให้ถึงสุดขอบความรู้ที่สามารถเข้าถึงได้ 3) จัดกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถใช้ภาษาไทยได้อย่างคล่องแคล่วและภาษาต่างประเทศ (ภาษาอังกฤษ) ในการสื่อสารอย่างน้อย 2 ภาษา 4) จัดกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนมีพื้นฐานและทักษะการคำนวณที่ดี และมีความชำนาญในการใช้คอมพิวเตอร์และอุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศ 5) จัดกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเล่นดนตรีและกีฬาเป็นอย่างน้อย 1 ชนิด 6) จัดกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะชีวิตที่มั่นคง แก้ปัญหาด้วยเหตุและผล สอดคล้องกับงานวิจัยของประวิต เอราวรรณ์ (2547ก: 44-46) ได้สังเคราะห์โครงการเกี่ยวกับการพัฒนาระบบการจัดการและกระบวนการเรียนรู้ด้านสุขภาวะในโรงเรียนและได้อธิบายว่าด้านคนมีสุขภาวะ พบว่าคุณลักษณะของคนที่มีสุขภาวะดังนี้ 1) เป็นผู้ที่มีทักษะทางวิชาการหรือมีศักยภาพในการเรียนรู้ กล่าวคือ มีความสามารถในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและความเข้าใจโดยการวิเคราะห์ แยกแยะ เชื่อมโยง และอธิบายเหตุผลได้ สามารถปรับเปลี่ยนวิธีคิด ค่านิยม หรือพฤติกรรมจากการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น รวมถึงการมีทักษะการคิด ทักษะการจัดการ ทักษะการทำงาน และมีกระบวนการตัดสินใจที่ดี หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นผู้มีทักษะสำหรับศตวรรษที่ 21 2) ต้องมีทักษะชีวิตหรือความสามารถเชิงจิตวิทยาสังคมในการปรับตัวเข้ากับคนอื่น ๆ และสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสม เพื่อให้ตนเองมีความปกติสุขและอยู่รอด 3) มีทักษะสุขภาพคือการปฏิบัติตนให้มีสุขภาพดี เข้าใจพัฒนาการทางร่างกายและทางเพศของชายหญิง และรู้เท่าทันข้อมูลข่าวสารหรือการโฆษณาในสังคม 4) ต้องเป็นผู้มีสิทธิและได้รับการปฏิบัติอย่างเสมอภาค ทั้งการอยู่รอดปลอดภัย ได้รับการปกป้องคุ้มครอง ได้รับการพัฒนา มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ได้รับผลกระทบและ

มีความเท่าเทียมทางเพศ 5) มีจิตสำนึกการอนุรักษ์ มีค่านิยมในการบริโภค และวิถีชีวิตที่เป็นมิตรกับธรรมชาติ 6) การเป็นคนมีคุณธรรมจริยธรรม

3.2 ด้านโรงเรียนเป็นสุขประกอบด้วย 5 แนวทาง ได้แก่ 1) ผู้บริหารโรงเรียนมีวิสัยทัศน์และนโยบายที่เน้นการเรียนรู้เป็นหลัก ใช้ระบบคุณภาพในการปฏิบัติงานโดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมและการกระจายอำนาจ 2) ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และบุคลากรทางการศึกษามีปฏิสัมพันธ์เชิงบวก โดยปฏิบัติกับนักเรียนด้วยกาย วาจา และใจ ด้วยความปรารถนาดีต่อกัน 3) ครูมีวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้อย่างกว้างขวาง มีความสามารถพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอน 4) โรงเรียนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สนองความต้องการและความสนใจของนักเรียน ยึดนักเรียนเป็นสำคัญ เปิดโอกาสให้นักเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน 5) นักเรียนในโรงเรียนทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันในการได้รับบริการในการช่วยเหลือ สนับสนุน ส่งเสริมตามความถนัดและความสามารถ สอดคล้องกับงานวิจัยของประวิต เอราวรรณ์ (2547ก: 44-46) ได้สังเคราะห์โครงการเกี่ยวกับการพัฒนาระบบการจัดการและกระบวนการเรียนรู้ด้านสุขภาวะในโรงเรียน และได้อธิบายว่า ด้านโรงเรียนมีสุขภาวะ พบว่าด้านโรงเรียนมีสุขภาวะหรือโรงเรียนเป็นสุขนั้นมีคุณลักษณะของโรงเรียนที่มีสุขลักษณะมีอยู่ 5 ประการ คือ 1) มีการนำองค์กรดี ซึ่งหมายความถึงความเป็นองค์กรและตัวผู้บริหาร กล่าวคือ องค์กรที่เป็นโรงเรียนต้องมีระบบการนำองค์กรดี มีการบริหารจัดการโรงเรียนที่เป็นระบบ การนำองค์กรดีมีการบริหารจัดการโรงเรียนที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดี มีการบริหารคุณภาพโดยใช้วงจร PDCA เป็นต้น ส่วนตัวผู้บริหารนั้นจะต้องมีวิสัยทัศน์ มีภาวะผู้นำ และมีความเป็นประชาธิปไตย ซึ่งนอกจากมีทั้ง 3 อย่างนี้แล้ว ต้องนำมาใช้ในการบริหารด้วย 2) การเรียนรู้ในโรงเรียนต้องเป็นการเรียนรู้ที่มีความสุขซึ่งครอบคลุมถึงการเรียนรู้ทั้งของครูและนักเรียน ซึ่งต้องเป็นการเรียนรู้ที่มีส่วนร่วม มีการบูรณาการและเป็นการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการสิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตของผู้เรียน 3) การอยู่ร่วมกันของทุกคนในโรงเรียนต้องคำนึงถึงสิทธิและความเสมอภาค โดยเฉพาะการกำหนดนโยบายมาตรการหรือการจัดการศึกษาของโรงเรียนจะต้องตอบสนองต่อสิทธิเด็ก 4) โรงเรียนต้องมีบรรยากาศเป็นมิตร ทุกคนในโรงเรียนร่วมมือกันทำงานหรือแก้ปัญหา มีการทำงานเป็นทีมและเป็นกัลยาณมิตร ซึ่งทั้งการเรียนรู้ การตอบสนองต่อสิทธิและความเสมอภาค และบรรยากาศที่เป็นมิตรนี้ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากทุกคนในโรงเรียน ไม่มีคนใดคนหนึ่งจัดกระทำขึ้นมาได้ โรงเรียนต้องมีการดูแลช่วยเหลือนักเรียนนอกเหนือไปจากการจัดการเรียนการสอน ซึ่งการดูแลช่วยเหลือเป็นทั้งการส่งเสริม พัฒนา การป้องกัน และการแก้ไขปัญหานักเรียนอย่างทั่วถึง ซึ่งข้อนี้ต้องอาศัยระบบการบริหารจัดการในโรงเรียนและการประสานงานกับครอบครัว ชุมชน และหน่วยงานภายนอก ซึ่งสรุปธรรมในการดำเนินการนั้น โครงการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้พัฒนาระบบและวิธีการทำงานของโรงเรียนไว้ส่วนหนึ่ง และต่อมาได้มีการพัฒนาระบบนี้ต่อเนื่องเพื่อให้เชื่อมโยงกับระบบประกันคุณภาพ

การศึกษา โดยโครงการวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้เพื่อคุณภาพการศึกษาซึ่งมีข้อสรุปว่า คุณลักษณะผู้เรียนในมาตรฐานด้านผู้เรียนที่ใช้สำหรับการประเมินคุณภาพภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) นั้น ไม่ได้เกิดขึ้นจากระบบการเรียนการสอนในชั้นเรียนอย่างเดียว แต่จะเกิดขึ้นจากการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน รวมไปถึงคุณลักษณะโรงเรียนมีสุขภาวะ

3.3 ด้านสภาพแวดล้อมเป็นสุข ประกอบด้วย 4 แนวทาง ได้แก่ 1) จัดสภาพแวดล้อมโรงเรียนให้เป็นโรงเรียนพื้นที่สีเขียว มีความสะอาดเป็นแหล่งเรียนรู้ จัดหาสื่อการเรียนให้พอเพียงต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 2) โรงเรียนเป็นสถานที่ที่มีความปลอดภัยสำหรับเด็กทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ครูปฏิบัติต่อเด็กอย่างเหมาะสม ดูแลเด็กด้วยการเอาใจใส่ ปกป้องคุ้มครองเด็กนักเรียน 3) บุคลิกภาพของครูยิ้มแย้มแจ่มใส แต่งกายเหมาะสมกับวัฒนธรรมท้องถิ่น ใช้ภาษาถูกต้องชัดเจน เต็มใจตอบคำถามของเด็ก พูดกับเด็กด้วยเสียงนุ่มนวลเป็นมิตร และพูดชี้แจงเหตุผลแก่เด็กด้วยน้ำเสียงปกติ 4) สร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองและโรงเรียน จัดประชุมสัมมนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รวมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้ทำงานอาสาสมัครร่วมกับทางโรงเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของสุรพล พิมพ์สอน และคณะ (2557: 56-77) ได้ศึกษาเรื่องกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 ผลการวิจัยพบว่า แนวทางในการพัฒนาสภาพแวดล้อมเป็นสุขนั้น โรงเรียนต้องสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ที่หลากหลายในการพัฒนาการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 คือมีแหล่งเรียนรู้สื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยและบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้

3.4 ด้านครอบครัวเป็นสุข ประกอบด้วย 6 แนวทาง ได้แก่ 1) ผู้ปกครองเอาใจใส่ลูกหลานและเข้าใจพัฒนาการและความแตกต่างของเด็ก 2) ให้ความรักและความอบอุ่น 3) การเสริมแรงจูงใจและให้รางวัล สร้างความมั่นใจให้ลูก 4) การใช้เวลากับลูกอย่างมีคุณภาพ 5) ร่วมมือกับทางโรงเรียนในการปรับพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ 6) การร่วมมือกับการจัดกิจกรรมของโรงเรียน สอดคล้องกับรายงานการวิจัยของศูนย์วิจัยและพัฒนาครอบครัวไทย (2553: 222) เรื่องการศึกษาและพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างหลักประกันความมั่นคงของครอบครัว ผลการวิจัยพบว่า การที่จะทำให้ชีวิตครอบครัวมีความมั่นคงนั้นต้องมีองค์ประกอบที่จะช่วยสนับสนุนให้เกิดความสมดุลจากด้านอื่น ๆ ด้วย ได้แก่ การที่สมาชิกในครอบครัวมีสุขภาพที่ดี มีการศึกษาที่สามารถนำไปประกอบอาชีพที่มั่นคงได้ รวมทั้งมีรายได้อย่างพอเพียงที่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างไม่ขัดสน และอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี มีชุมชนที่พึ่งพาอาศัยกันได้ ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมซึ่งกันและกัน ก็จะทำให้ครอบครัวมีความสุขอันนำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีได้เช่นกัน

3.5 ด้านชุมชนเป็นสุข ประกอบด้วย 5 แนวทาง ได้แก่ 1) สนับสนุนทรัพยากรในการทำกิจกรรม เช่น ศึกษาแหล่งเรียนรู้นอกสถานที่ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้ปกครองเอาใจใส่ลูกหลานและเข้าใจพัฒนาการและความแตกต่างของเด็ก 2) ระดมทรัพยากรสนับสนุนการพัฒนาอาคารสถานที่ บุคลากร สื่อ

วัสดุครุภัณฑ์ และอื่น ๆ 3) ชุมชนร่วมกับโรงเรียนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม รักษาขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น การเสริมแรงจูงใจและให้รางวัล สร้างความมั่นใจให้ลูก 4) ชุมชนเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นชุมชนปลอดอบายมุข ปลอดสิ่งเสพติด การพนัน และร่วมกับโรงเรียนในการเฝ้าระวังดูแลความปลอดภัยและทรัพย์สินของโรงเรียน การใช้เวลากับลูกอย่างมีคุณภาพ 5) จัดการประสานสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน เพื่อรับรู้ปัญหาและประเมินผลร่วมกันในการพัฒนานักเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของปรัชญาภรณ์ โปทา (2555: 147) ได้ทำการวิจัยเรื่อง โรงเรียนวิถีชุมชนท้องถิ่นกับการเสริมสร้างสุขภาวะเพื่อศึกษากระบวนการส่งเสริมสุขภาวะโรงเรียนวิถีชุมชนท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนบ้านเขาตะแบก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ยกเว้นด้านการบริหารงบประมาณ และด้านบริหารงานบุคคลอยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย อันดับแรก ได้แก่ ด้านการบริหารงานทั่วไป ด้านการบริหาร ด้านวิชาการและด้านการบริหารงบประมาณ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้ปกครองและคนในชุมชนในโรงเรียนบ้านเขาตะแบก เข้าใจและเห็นถึงความสำคัญของการศึกษา การจัดการศึกษาให้เกิดผลดี มีประสิทธิภาพ ตรงตามความต้องการของประชาชน โดยเฉพาะผู้ปกครองต้องอาศัยกระบวนการการมีส่วนร่วม

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาการพัฒนาแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนสุขภาวะสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดตาก ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 โรงเรียนควรศึกษาแนวทางดำเนินงานโรงเรียนสุขภาวะให้เข้าใจ โดยเฉพาะองค์ประกอบ ตัวบ่งชี้ ขั้นตอนและวิธีการประเมิน แล้วทำการประเมินสุขภาวะโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ แล้วนำผลการประเมินมาพัฒนาปรับปรุงและแก้ไขกระบวนการบริหารงานของโรงเรียน

1.2 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดตาก ควรสนับสนุนให้โรงเรียนในสังกัดนำแนวทางการดำเนินงานไปใช้ โดยเน้นการส่งเสริมครอบครัวเป็นสุข เพื่อพัฒนาการบริหารงานของโรงเรียน

1.3 ผู้บริหารสถานศึกษาและครูควรทบทวนบทบาทของตนเอง โดยเฉพาะประเด็นที่ผู้ปกครองเสนอแนะ ทั้งนี้เพื่อพัฒนานักเรียนไปพร้อมกันและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

1.4 สถานศึกษาควรมีแนวทางในการส่งเสริมงบประมาณที่ชัดเจน ทั้งนี้เพื่อนำนโยบายที่กำหนดไว้ไปสู่การปฏิบัติจริง

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษารูปแบบการส่งเสริมสุขภาวะของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดอื่น

2.2 ควรศึกษาการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมสุขภาวะของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดอื่น

รายการอ้างอิง

กมล สุดประเสริฐ. (2543) *ดัชนีความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.

กรมอนามัย. *องค์ประกอบของสุขภาพ.* http://www.Advisor.anamai.moph.go.th/262/26201.html 25 เมษายน 2558.

จารุณี แสนลำ. *การวิเคราะห์องค์ประกอบสุขภาวะในองค์กรที่สัมพันธ์กับประสิทธิภาพการทำงานของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.* (วิทยานิพนธ์ กศ.ม.: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม).

ณัฏฐิยา แก้วถาวร. (ม.ป.ป.). *การจัดการความปลอดภัยในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่เขต 2.* การศึกษาค้นคว้าอิสระ กศ.ม. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

บดินทร์ อินต๊ะจักร. (2555). *การศึกษาพฤติกรรมการบริโภคเครื่องดื่มน้ำอัดลมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนสตรีวิทยา 2 ปีการศึกษา 2556.* รายงานการวิจัย กศ.บ. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ปรัชญาภรณ์ โปทา. (2555). *โรงเรียนวิถีชุมชนท้องถิ่นกับการเสริมสร้างสุขภาวะเพื่อศึกษากระบวนการส่งเสริมสุขภาวะโรงเรียนวิถีชุมชนท้องถิ่น.* รายงานการวิจัย กศ.บ. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ประวิต เอราวรรณ์. (2547ก). *การสังเคราะห์โครงการเกี่ยวกับการพัฒนาระบบการจัดการและกระบวนการเรียนรู้ด้านสุขภาวะในโรงเรียน.* มหาสารคาม: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ปราณี อินทรักษา. (2555). *การศึกษาการดำเนินการรักษาความปลอดภัยของสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน.* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).

พระชานนท์ จักรใจ. (2556). *การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนบ้านถ้ำ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3.* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง).

ภัทรพล ดีเดิน. (2554). *การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอนของครูในโรงเรียนประถมศึกษาอำเภอลาดหลุมแก้ว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปทุมธานี เขต 1.* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยปทุมธานี).

มูลนิธิสถาบันวิจัยระบบการศึกษา. (2544). *คู่มือการประเมินตนเองโรงเรียนสุขภาวะ.* http://www.ires.or.th/wp 2558.

วราภรณ์ บุญเชียง. (2556). *อนามัยโรงเรียน.* เชียงใหม่: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

วิไล กวางศรี. (2550). *บทบาทผู้บริหารความปลอดภัยในสถานศึกษา*. ค้นคว้าอิสระ ศษ.ม. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ศันสนีย์ ฉัตรคุปต์ และคณะ. (2544). *การเรียนรู้อย่างมีความสุข : สารเคมีในสมองกับความสุขและการเรียนรู้.* กรุงเทพมหานคร: สกายบุ๊กส์.

ศูนย์วิจัยและพัฒนาครอบครัวไทย. (2553). *รายงานการวิจัยการศึกษาและพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างหลักประกันความมั่นคงของครอบครัว.* กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2549). *แนวทางการบริหารหลักสูตรและการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544.* กรุงเทพมหานคร: สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา.

สุชาติ โสมประยูร และเอมอัชฌา วัฒนบุรานนท์. (2542). *การบริหารงานสุขศึกษาในโรงเรียน.* กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ.

สุรพล พิมพ์สอน และคณะ. (2557). *การมีส่วนร่วมของโรงเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน เพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียนของสถานศึกษา สังกัดสานักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 1.* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยขอนแก่น).

เอมอัชฌา วัฒนบุรานนท์. (2556). *หลักการทางสอนสุขศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮาส์.

Translated Thai References (ส่วนที่แปลรายการอ้างอิงภาษาไทย)

Boonchieng, W. (2013). *School health living*. Chiang Mai: Chiang Mai University Press. [in Thai]

Bureau of Academic Affairs and Educational Standards. *Curriculum management guideline and teaching-learning model in relevant to basic education curriculum, 2001.* Bangkok: Bureau of Academic Affairs and Educational Standards. [in Thai]

Chatkhup, S., et al. (2001). *Happiness Learning: Neurotransmitters in relation with happiness and learning*. Bangkok: Skybook. [in Thai]

Deeduen, P. (2011). *An application of folk wisdom to educational management of teachers in elementary schools under Pathumthani educational service area office 1.* Master's thesis, Faculty of Education, Pathumthani University. [in Thai]

Department of Health. (2015). *The composition of health.* Retrieved from http://www.Advisor.anamai.moph.go.th/262/26201.html [in Thai]

Erawan, P. (2004). *A project synthesis of management system development and learning process on health promoting among schools.* Faculty of Education, Mahasarakham University. [in Thai].

Institute for Research on Education System Foundation. (2001). *Manual for self-assessment of healthy school.* Retrieved from http://www.ires.or.th/wp [in Thai]

Intaruksa, P. (2012). A Study of security operations in elementary educational institutes under Office of the Basic Education Commission. Master's Thesis, Faculty of Education, Chulalongkorn University. [in Thai]

Intajak, B. (2012). *A study of behavior toward soft drinks consumption of lower secondary school students at Satriwitthaya 2 School during an academic year of 2013*. Research report, Education Program, Faculty of Science, Srinakharinwirot University. [in Thai]

Jakjai, P. (2013). *Parents' participation in education management of Ban Tham School, Chiang Rai elementary educational service area office 3.* Master's thesis, Education program, School of Sinology, Mae Fah Luang University. [in Thai]

Kaewthavorn, N. (2008). *Safety management among primary schools in Phetchaburi educational service area office 2*. Master's independent study, Faculty of Education, Kasetsart University. [in Thai]

Kwangsee, W. (2007). *The role of school administrators in school safety management.* Master's independent study, Department of Educational Administration, Graduate school, Silpakorn University. [in Thai]

Pimsorn, S., et al. (2014). *Participation of schools, parents, and community enhancing for students' quality in schools under the office of Khon Kaen primary educational service area 1.* Master's thesis, Faculty of Education, Khon Kaen University. [in Thai]

Pota, P. (2012). *Community-based schools and health promotion to study the health promotion process of a community-based school.* Research report, Education Program, Faculty of Science, Srinakharinwirot University. [in Thai]

Research and Thai Family Development Center. (2010). A research report of a study and development of model promoting Thai family security. Bangkok: Sukhothai Thammathirat Open University. [in Thai]

Sanlam, J. (2007). *An analysis of workplace wellness factors relating to Nakhon Ratchasima Rajabhat University performances.* Master's Thesis, Department of Educational Administration, Faculty of Education, Mahasarakham University. [in Thai]

Somprayoon, S., and Wattanaburanon, A. (1999). *School health administration.* Bangkok: Sukkhapabjai Group. [in Thai]

Sudaprasert, K. (2000). *Key success indicators for educational reform.* Bangkok: Office of The National Education Commission, Office of The Prime Minister. [in Thai]

Wattanaburanon, A. (2013). *Health education instructing principles.* Bangkok: O.S. Printing House. [in Thai]

World Health Organization. (1994). Life Skills Education for Children and Adolescents in School. Retrieved from http://www.unescap/org/esid/hds/pubs/2317/